

1.

„Šneky,“ řekla Jitka Svobodová. – „Pro mě totéž. Šneky po burgundsku,“ řekl Michal Gebauer a zavřel jídelní lístek.

Michal mluvil, jak měl ve zvyku; na úrovni obleku ze Zary. Jitka na druhé straně při objednávce působila jako potrhle děcko. Co prožívala, když číšníkovi oznamovala svoji volbu, byla směsice studu a infantilní sebestřednosti. Ráda by před číšníkem i všemi přítomnými hosty odhalila frašku, které se spolu účastnili. Šneci po burgundsku v postkomunistické díře!

Jitce bylo líto lidí, kteří si zde s vážnou tvářích objednávali taková hogo fogo jídla. Cítila se být nad touto společností. Nejen nad tou konkrétní v restauraci La Bohème, ale i nad celým pronárodem, do jehož zemičky před pár hodinami přijela. Stejný princip ostatně uplatňovala i při své práci. Většina jejích reportáží pro týdeník Respekt, do něhož psala přes deset let, měla za svůj výchozí bod lépe či hůře skrývanou morální povýšenost. V roce 1990 přišla coby patnáctiletá gymnazistka o panenství s jednou undergroundovou megastar a od té doby pohrdala středním proudem a populismem v umění i politice. O třicet let později už sice nenesla batikovaná trička, ale její vizáž dál odkazovala ke svobodomyšlnosti. Měla silnou nadváhu a po pás dlouhé vlasy.

„Prý bohéma! Jméno týhle hospody je degradací všeho, co já chápu pod tím pojmem,“ řekla. „S dovolením, já jsem bohému zažila, Michale. A tohle s ní má opravdu pramálo společného.“ Dívala se za odcházejícím číšníkem a prohlížela si dobře oblečené hosty. Obleky, kostýmy, drahé obroučky brýlí.

Ona na sobě měla černé džíny a tmavé triko se střapci na rukávech. Doma by se takhle oblečená kdekoli na veřejnosti cítila dobře, ale tady u kolegů ji ihned ovládl pocit, že je chudá a tlustá nicka. Vyvádělo ji to z konceptu. Bylo jí přes čtyřicet a chtěla konečně dítě.

„Mám silný pocit, že tady žijete v maloměstě,“ pokračovala, zatímco čekali na jídlo. „Šneci a rychlé auta. Když sem přijedu, vždycky znovu mě šokuje, kolik je tady džípů a mercedesů. Nezvyknu si na to. Takový malý město a tolik luxusních obřích aut.“

„Jsme hornatá země,“ řekl. „Prodává se tady určitě víc SUV než u vás. Ale má to svůj důvod.“

„Takže ty auta tady jsou auta do hor, aha. Tady vůbec panuje dost velehorská atmosféra, Michale. Lidem se z toho asi až motá hlava, protože nějak zapomínají myslet na předpisy. Snažím se přejít, ale sejme mě nějaký imbecil v mercedesu.“

„U vás je to přece stejné. Tohle je pořád dědictví čtyřiceti let komunismu, Jitko. Za příjemným životem jed' do Vídně.“

„Nemáš pravdu, Michale. Víš jaký je mezi námi a vámi rozdíl? Kolik aut tady parkuje proti předpisům na chodnících. Všechno ty nejdražší značky. Něco takového vidíš jenom v Rusku, Číně a vůbec na východě. Jste holt víc na východě než my. Možná se s tím nedá nic dělat. Třeba je to fakt jenom čistá geografie.“

„Prostě to tady nemáš ráda.“

„Nemám. Ani u nás ne.“

„Malé země, Jitko.“

„Navíc bez moře,“ řekla.

Tohle dělala v každém soukromém rozhovoru, když cítila, že ztrácí půdu pod nohama. Přihlásila se ke své lásce, k moři, které pro ni symbolizovalo nejen svobodu a otevřenost, ale i skutečně dobrý životní styl. Sdělovala pomocí nostalgické zmínky o moři, že má dobré konexe v jižních zemích. Poznává čerstvou rybu, spala na skutečně krásných místech a tak dále. Milovala individuální přímořskou turistiku. Ba ne, v jejím případě nešlo o turistiku. Jitka u moře vždy žila. Byť to bylo pouhých deset dní ročně.

„Moře by v našem případě všechno vyřešilo,“ řekla. „Malý národ nemůže bez moře existovat. Moře je svoboda, výzva. Moře lidem rozšiřuje obzory.“

„Tohle je obří řeka,“ řekl a ukázal přes prosklenou stěnu k řece, která tekla jen pár metrů od restaurace.

„To nemyslíš vážně, Michale. Nemáte žádné elity a tohle vás nespasí. Národ pod deset milionů potřebuje otevřené moře, aby z něho mohl načerpat kulturu.“

„Vy jste tedy s deseti miliony obyvatel v pořádku? Vy máte elity a kulturu?“ zeptal se a sáhl trošku podrážděně po sklenici s vínem.

Kvůli těhle ženě opustil svoji manželku. Čím dál častěji mu to připadalo jako šílené rozhodnutí. Když se minulý týden s Kamilou potkal u rozvodového soudu, všiml si, že se po ní na chodbách otáčejí muži, soudci. Nedivil se. Kamila byla ve formě a určitě se bez Michala neztratí. Za Jitkou by se neotočil nikdo. Dokonce ani kvůli její novinářské slávě ne. Proč se Michalovi tehdy před třemi lety vůbec zdálo, že je Jitka slavná a úžasná? Čím ho při jejich prvním setkání oslnila?

„My jsme v průseru přesně z toho důvodu, že jsme na hraně,“ řekla. „Docela velká země, ale děsně malá. Nakonec je to ještě horší situace než ta vaše. Nás teoreticky někdo může brát vážně. Jsme počtem obyvatel na úrovni Rakouska. Pak s námi uděláš první zkušenost a budeš litovat.“

„Tak jsme asi neměli rozbíjet federaci,“ řekl Michal. „Ale pomohlo by to? Třeba Polákům jejich velikost moc neprospěla, jak je vidět na výsledcích tamních voleb. PiS jsou jasný fašisti.“

Jitka rozmrzele mávla rukou. Kvůli společenskému vývoji v Polsku trpěla, ta země pro ni také byla srdeční záležitostí. Polsko jako jediné z visegrádských zemí mělo k dispozici moře, ale nedokázalo ho využít. V čem vězel polský problém? Proč moře do Polska nenaplavilo dánskou atmosféru, toleranci, kultivovanost a *welfare state*? Polsko se kvůli nacionalistické politice posledních let ocitlo na kluzké ploše. Přesto byla Jitka přesvědčená, že se severním sousedem se Michalova země vůbec nemůže srovnávat.

„To je jako nebe a dudy, Michale. Vy a Polsko, promiň, teď řeknu něco, co se ti asi nebude líbit, ale... Polský fašismus je pořád lepší než vaše demokracie.“

Michala její slova nepřekvapila. Už stokrát mu dala najevo, jak moc jeho vlastní pohrdá. Tohle byla odpověď na otázku, proč se do ní tenkrát zbláznil. Přišla mu slavná a úžasná přesně kvůli tomu, jak mluvila o jeho zemi.

Michal jel na jaře 2016 k sousedům v souvislosti s prací na svojí knížce, které nakonec dal titul *Vlastní hlavou*. Zajímal se během týdenní návštěvy o zahraniční aktivity firem napojených na Andreje Gessaye a Jitka byla jednou z novinářek, které se svým průzkumem oslovil. Sešli se na její návrh v Café Louvre na Národní třídě. Začal se ptát, ale brzy pochopil, že Jitka mu všechno poví i bez otázek. Mluvila nepřerušeno dlouhé minuty a každá její věta se dala ve zkratce pochopit jako konstatování, že jejich dva národy si nemají co vyčítat nebo závidět. Jedni za osmnáct, druhí bez dvou za dvacet. Celou porevoluční dobu vnímala jako promarněnou šanci. Oba národy pošlapaly odkaz roku 1989. Reakce visegrádských zemí na uprchlickou krizi podle ní byla celo-evropská ostuda. Michal s ní souhlasil. Oba byli silně proevropští, oba pracovali v dobrých novinách. Bez výhrady se shodli na hodnocení politické si-tuace ve svých zemích. Mohlo se zdát, že i oni jsou jeden za osmnáct, druhý bez dvou za dvacet. Partneři z partnerských států.

Jediný podstatnější rozdíl mezi jejich zeměmi se měl ukázat až při placení. Michalův stát byl v eurozóně, zatímco u Jitky se dál platilo národní měnou. Bod navíc pro Michala. Jitka by taky byla pro přijetí společné evropské měny. Zaplatila tehdy v Louvru společný účet a vstala. Zabírala daleko víc místa než on. Byla majestátní.

„Že jste přijali euro, je fajn,“ řekla a měřila si Michala pohledem. „Komplex méněcennosti nicméně možná nebyl pro jeho přijetí dostatečný důvod.“

Rychle se dotkla jeho ramene, omluvně, jako by litovala své poslední věty.

„Jenom uvažuji nahlas,“ řekla. „Pochop, co chci říct. Vezmi si třeba Pobaltí. Ty pobaltské země se do Evropy jednoznačně ženou ze strachu. Proto taky ten jejich ohromný tah směrem k moderním technologiím. Byl jsi tam teď někdy? Estonsko má funkční e-government. Snaží se. Proč se snaží tak moc? V Pobaltí skutečně asi jde v první řadě o strach z Ruska, nemyslíš si? Pobaltí se prostě snaží zapojit do všeho, co nesmrdí Ruskem. Ale co vy, říkám si. Co motivuje a táhne vás?“

Vyšli z kavárny. Jitka mluvila zapáleně a s rozmáchlými gesty: „U vás přece strach z Ruska nikdy nebyl hlavní motivací. Možná se pletu, Michale, oprav mě. Třeba Ukrajina je zase úplně jiný případ než vy, Ukrajinci se taky Ruska bojí. Polsko s vámi v tomhle směru taky nemá nic společného, Poláci mají z Ruska strach odpradávná. Ale o co jde u vás? Bojíte se Ruska? Vaše motivace pro zapojení do Evropy jsou přece jiné.“

Z Jitčiny strany šlo o srozumitelnou výčitku. Kdo se nebojí Ruska, dělá chybu. Historicky podmíněný komplex méněcennosti podle Jitky v dnešním světě už neměl místo.

„V Evropě se dějí velké věci, ale vy si stále řešíte ty svoje malé,“ popsala tehdy Jitka své pocity. „To mi na vás trošku vadí.“

Než se před Louvrem rozloučili, zeptala se Michala, jak dlouho zůstává ve městě. „Do neděle? Aha, tak mi třeba ještě napiš, můžeme zajít na pivo.“

Michal se jí ozval ještě toho dne. *Tour de force* pokračovalo v jedné charismatické čtvrti, kde Jitka bydlela. Dala mu toho večera nahlédnout za oponu. Naši furianti. Jejich naši furianti, říkal si v duchu Michal při pohledu na Jitčinu hospodskou partu. Snažil se s nimi držet krok, ale nepatřil k nim. Cítil se vedle nich ve svém obleku ze Zary jako trouba. Ken vedle Věstonické venuše. Vypil čtyři piva, ale nedokázal se uvolnit. Jeho život jako by se celý odehrával na scéně před publikem. Byl snad právě tohle důkaz, že jeho země neměla vyspělou kulturu?

2.

„Snad jsou nadějí mladí,“ řekla a smířlivě přejela rukou po čistě bílém ubruse.

Cítila, že se svým posledním komentářem opět přešlápala. Polský fašismus je pořád lepší než vaše demokracie? Proč něco takového proboha řekla? Proč Michala a jeho zemi neustále ponižovala? Proč si to nedokázala odpustit?

Čím dál častěji se cítila těžce, jako by se po čtyřicítce měnila v matrónu. Nebyla spokojená s tím, jak působí. Měla by změnit mluvu i šatník. Už ani nepočítala, jak dlouho je silně proevropská. Dostavil se však v jejím konkrétním případě výsledek? Nejen tady u sousedů, ale i v Polsku, kde vládl polofašistický PiS, si poslední dobou připadala jako chudá příbuzná. Polští fašisté a spolu s nimi všichni kritici Evropy z okolních zemí působili mnohem evropštějším dojmem než ona sama. Měli lepší oblečení, mluvu i dálnice. Tohle Jitku poslední dobou neuvěřitelně mátl. Cítila se být vepředu a na správné straně, progresivní a absolutně nezaostalá, ale její vlastní oči jí dokazovaly, že se plete. Mohly by se tyto nejasnosti vyjasnit dítětem? Postrčil by ji potomek do další životní fáze, blíž k moderní době a Evropě? Mohla by místo staromódního kočárku začít používat nosítko nebo šátek.

„Možná jsou mladí nadějí u vás. U nás určitě ne,“ odvětil Michal stroze.

Jitku jeho reakce překvapila. Doteď se shodli i v téhle oblasti: největší nadějí pro region je nová generace. Jitka to brala jako samozřejmost a její týdeník kontinuálně psal právě v tomto duchu. Mladí rozumějí hodnotě svobody. Až odejde stará generace, bude mnohem lépe.

„U nás určitě mladí jsou budoucností, to máš pravdu,“ řekla. „Jsou aktivní, vůbec není pravda, že by je zajímaly jenom třeba sociální sítě. Jejich reakce na klimatickou změnu je úžasná. Na demonstracích Fridays for Future se schází stovky mladých. Nevím, jak je to tady.“

„Tady taky.“

„No vidíš. Je jim patnáct nebo dvacet a snaží se něco dělat. Zajímá je, co bude s planetou, ale i jinak mají zdravé názory. V životě si třeba nenechají vzít svobody, které mají. Svobodně myslet. Svobodu pohybu a tak dále.“

„Bullshit,“ řekl Michal. „Přesně tohle by ti na to pověděl Leoš Gessay. Bullshit, to by ti na to řekl.“

Michal zrovna psal článek o autohavárii, které se mladý Gessay účastnil. Gessayův otec i policie shodně tvrdili, že na okrese třicet kilometrů od hlavního města neboural on, nýbrž jeho přítelkyně, které Leoš Gessay údajně půjčil mámino auto. Michal i bez důkazů věděl, že je to lež, a rozhodně se svým přesvědčením nebyl sám. Řečem o tajemné přítelkyni nevěřil nikdo z novinářů.

„Mladý Gessay je monstrum a bohužel je dobrou ukázkou, jak dneska vypadají mladí tady, Jitko. Leoš Gessay nemiluje svobodu pohybu, ale cestování. To je gigantický rozdíl. Byl na stáži v Bruselu, určitě si to tam užil. Chápeš? Nejel tam sbírat poznatky a informace, které pak použije tady u nás a obohatí nás. Nejel tam, aby tam profesně nebo osobnostně rostl, ale proto, aby mohl pokračovat ve volném pádu. Jel se tam nažrat. *Après nous le déluge*. Po nás potopa. Tohle pro Leoše Gessaye znamená svoboda pohybu.“

Posledních pár vět Michal popaměti ocitoval ze své připravované knihy. Měla být o mladé generaci a podnět k jejímu napsání Michalovi dala právě Gessayova autohavárie.

„Víš, že toho dne Gessayovi bourali hned dvakrát?“ zeptal se. „Mladej zajel s džípem do škarpy. Jen asi o dvě hodiny dřív bourala jeho máma. Nic velkého, údajně omylem šlápla na plyn místo brzy. Málem mi přejela reportéra.“

„O tom se u nás nepsalo. Že skoro zabila někoho od vás?“

„Matúše Petrika. Taky taková mladá naděje.“

„No vidíš.“

Michal zakroutil hlavou. Nedokázal přesně říct, co mu na Matúšovi vadí. Svoji práci Matúš dělal svědomitě. K tomu podle všeho upřímně miloval pravdu. Co víc po něm Michal mohl chtít? Matúš dokonce pracoval ve volném čase, Gessayovi ho srazili džípem v neděli odpoledne. Šel na Kamzík na průzkum v souvislosti s odposlechovou kauzou a zjistil pak na místě, že Gessay bydlí právě na Kamzíku. Taková novinka. Přitom všichni novináři i konzumenti mediálních obsahů věděli, kam se Gessay už asi před půl rokem přestěhoval. O premiérově nové vile se denně psalo v bulváru. Jak to někdo mohl nevědět? Jak to mohl nevědět někdo, kdo měl ambici stát se investigativním novinářem?

„Ten kluk je přítěž,“ řekl Michal.

Jitka se naklonila přes stůl a chytila ho za ruku. Přijela včera večer, předtím se dva týdny neviděli. Spala opět u něj doma, jako v posledním půlroce při každé návštěvě. Tentokrát spolu hned neměli sex. Jitka ležela na zádech pod peřinou a připadala si na všechno příliš velká. Staromilsky čekala, až muž začne, ale i jí popravdě přišlo logické, že se nic neděje.